

De strijd om de macht.Inleiding.

In de ongeveer acht maanden, die verlopen zijn, sinds wij onze eerste brochure "De perspectieven van het imperialisme na de oorlog in Europa en de taak van de revolutionaire socialist" samenstelden, in deze ongeveer acht maanden komt de ontwikkeling der verhoudingen in grote mate overeen met de in onze eerste uiteenzetting geschilderde perspectieven, voorzover deze ontwikkeling door symptomatische gebeurtenissen kan aangeleerd worden. Aan onze destijds uitgesproken verwachting, dat het oorlogseinde in Europa slechts door een wapenstilstand en niet door een vrede van langere duur zou worden opgevolgd, hebben woorden en daden van die kringen, die wij als de dragers van de imperialistische politiek moeten beschouwen, ook de laatste twijfel doen verdwijnen.

De sprekers van de westerse mogendheden en van hun bondgenoten hebben hun doelstellingen t.z.v. de toekomst verraden en het masker van de democratie laten vallen. Zij doelen dit zelfs eerder, dan wij, met de voorzichtigheid, die bij de kenschetsing van een toekomstige ontwikkeling geboden is, durfden voorspellen. Ook voor minder geseheerde mensen klinkt nu reeds elke uiteenzetting van de geallieerde doelstellingen - die enkele jaren geleden in het zgn. Atlantisch Handvest (Atlantic Charter) op plechtige wijze aan de wereld bekend gemaakt werden - als de helle frase, die dit "Handvest" voor ons sinds het uur van zijn geboorte gewaast is.

Wij horen in de uitingen van de overwinnende partij en haar bondgenoten de duidelijke taal van de imperialistische politiek en van de zorg om de oorlogsbuit, waarvan men zo lang mogelijk profijt wil trekken. Het beroep op "democratie en

vrijheid" speelt hierbij maar een zeer ondergeschikte rol.

In onze eerste brochure werden de perspectieven van het imperialisme, die wij slechts in haar wezenlijke trekken, maar niet in haar geheel wilden duidelijk maken; in de volgende woorden samengevat: bewapening, verlaging van de levensstandaard van de werkende massa, en oorlog. Wij noemden de periode, die op het einde van de tweede wereldoorlog in Europa moet volgen, het tijdperk van het Neo-fascisme, tenzij de arbeidersklasse deze plannen van de internationale reactie verijdelt. In deze periode zal het westers imperialisme (tovergevoels!) trachten de algemene crisis van het kapitalistische systeem, die door de tweede wereldoorlog niet alleen niet overwonnen, maar nog meer verdiept en verscherpt werd, te bestrijden. De middelen ter bestrijding zullen zijn: nog verdergaande monopolistische concentratie van de economische krachten, militarisering van het arbeidsproces, meer of minder geleidelijke ontbinding van de burgerlijk-democratische "vrijheden" en toepassing van fascistische regeringsmethoden, oppervlakkig versierd met democratische naamwoorden.

Sinds wij deze verwachtingen uitgesproken hebben, vernamen wij van de Nederlandse minister van buitenlandse zaken van Kleffens, dat ook voor Nederland de tijd van een politiek van onzijdigheid onherroepelijk tot het verleden behoort. Van Kleffens komt met precies dezelfde denkbeelden, die de woordvoerders van de Britse politiek, in het bijzonder de Zuid-Afrikaanse eerste minister Smuts, naar voren brengen. Als wij van Kleffens goed begrepen hebben, dan is het de bedoeling van de Nederlandse regering in London, actief, d.w.z. ook met militaire middelen deel te nemen aan de vorming van een West-Europees blok onder leiding van Groot-Britannië, waarvoor Smuts in verschillende redevoeringen opgekomen

is. Van Kleffens en ook Gerbrandy spreken alleen dat uit; wat duidelijk het doel van de bezittende klasse van Nederland is en hetgeen "Boisot" in zijn beruchte brochure schuchter "imperiale politiek" noemt, nl. de gelijkstelling van de Nederlandse politiek en economie met het imperialistisch krachtcentrum van het Engel-Saksische wereldrijk.

Deze gelijkstelling komt tot uitdrukking in de plannen op het gebied van de binnenlandse politiek, als Boisot - en naast hem ook alle andere schrijvers en sprekers van de Nederlandse bourgeoisie en van haar reformistische vijfde colonne - openlijk opkomt voor een radicale beperking van het burgerlijk-parlementaire stelsel, voor de ontbinding van de tot nu toe gebruikelijke commissies en colleges in de openbare administratie en voor een sterk en militair beschermd gezag. Dezelfde gedachte leidt de overwegingen van deze kringen, als zij de koloniale gebiedsdelen - onder de schijn van uitbreiding van zelfstandige bevoegdheden - met het "moederland" onder een rijkskoning of rijksraad willen verenigen. Het valt niet moeilijk te begrijpen, wat een dergelijke centrale instantie voor de koloniën zal betekenen, als wij daarbij vernemen, dat de leden van deze centrale instantie geenszins door de volkoren zullen worden gekozen, maar - volgens Boisot en zijn vrienden - uit de kringen van de grote financiers en van de grote industrie, alsmede van de hoge militaire en civiele ambtenaren, door de kroon zullen worden aangewezen.

Nog duidelijker worden de "imperiale" doelstellingen van de bezittende klasse, of beter, haar haast niet meer te temmen imperialisme, nu niet alleen van Kleffens, maar ook talrijke illegale organen onomwonden de annexatie van Duits grondgebied ter compensatie van de in Nederland gestichte schade, eisen. In deze eis moeten wij het beleid op het gebied van de buitenlandse po-

litiek voor de tijd na de oorlog zien. Het doel van deze politiek in Europa is de vorming van een West-Europees blok, dat zo ver mogelijk naar het Oosten uitgebreid is. De taak van dit blok is niet alleen de administratie en exploitatie van de tijdens de tweede wereldoorlog bereikte resultaten, maar ook de economische, politieke, tactische en strategische voorbereiding van het komende militaire conflict met de Sovjet-Unie en haar systeem van bondgenootschappen. Deze blokvorming wordt ook nog gekenmerkt door de noodzakelijkheid, na de beëindiging van de oorlog in Europa, waarvan we de laatste fase in deze dagen beleven, de oorlog voor de herovering van Oost-Indië met alle middelen te moeten voortzetten. Hierbij moet worden opgemerkt, dat de houding van de S.U. t.a.v. deze oorlog in het Verre Oosten nog tot de onbekende factoren behoort, die als een dreiging niet alleen de gedachten, maar ook reeds de gedragslijn van de Westerse staatslieden beïnvloedt.

Reeds voor het einde van de wereldoorlog in Europa blijken de in onze eerste brochure geschetste perspectieven juist te zijn, wat de ontwikkeling op het gebied van algemene en sociale politiek betreft. Maar de strekking hiervan gaat zelfs nog verder. Ook de strategische gedragslijn van de geallieerden ten opzichte van hun bondgenoten op het vasteland vertoont nu reeds duidelijk - naast militaire motieven - overwegingen, die met de toekomstige beveiliging van de door de geallieerden nagestreefde politieke doelstellingen verband houden.

Wij wijzen hierbij op het optreden der Anglo-Amerikanen in Italië, waar zonder duidelijke redenen een maandenlange stilstand van de operaties te constateren was. Er waren tenminste geen duidelijke redenen aanwezig, wanneer men uitsluitend met de militaire krachten rekening houdt. Gezien de militaire meerderheid van de geallieerden moe-

ten wij de motieven dus wel op politiek terrein zoeken. Wij vermoeden, dat de geallieerden ernaar streefden de reactionaire opvolgers van het fascisme een ademruimte van zo lang mogelijke duur ter consolidering van de contra-revolutie in Italië te gunnen, ten einde het duidelijk begin van een revolutionaire arbeidersbeweging, gericht tegen fascisme en kapitalisme, te verstikken. Het was zeker voor de geallieerden geen bezwaar, dat zodoende de Russische "bondgenoten" minder ontlast werden.

Bestaat er ten aanzien van de in Italië gevolgde gedragslijn nog enige twijfel, die pas op een later tijdstip zal kunnen worden opgehelderd, de politiek van de geallieerden in de overige landen van Zuid-Europa sluit elke twijfel uit. Er waren zeker geen militaire motieven aanwezig, toen de geallieerden nog lange tijd generaal Michailovisj en niet het leger van Tito ondersteunden. Tito staat aan het hoofd van een zeer militante anti-fascistische massabeweging, terwijl generaal Michailovisj met een kleine groep van officieren, die met contra-revolutie en fascisme sympathiseren, voor de schijn de strijd tegen de Duitse, Italiaanse, Hongaarse en Bulgaarse bezetting voerde.

Niet minder duidelijk komen de doelstellingen van de imperialistische politiek na de oorlog tot uitdrukking in verband met het optreden der geallieerden tegen de anti-monarchistische Griekse soldaten en matrozen. De arrestatie en fusillering van deze strijders zijn alleen in het kader van een actie te begrijpen, die op de oprichting van een anti-sovjetisch, neo-fascistisch en monarchistisch regime in Griekenland doelt.

Het beeld van de geallieerde politiek in Zuid-Europa wordt ons duidelijker, wanneer wij in verband hiermee de houding van de geallieerden tegenover Franco ter sprake brengen. Toen kort geleden de Britse eerste minister zijn getuigschrij-

ten aan de kleine staten van het vasteland uitreikte, speelde Franco ongeveer de rol van modelleerling.

Het Turkse vraagstuk doet ons erkennen, hoe verregaand de gebeurtenissen, sinds de samenstelling van onze eerste brochure voltooid werd, reeds door de perspectieven van de tijd na de oorlog beïnvloed worden. Het gemeenschappelijk optreden van de geallieerden en Rusland in Turkije is als een compromis te verstaan. De levensduur van dit compromis wordt bepaald door de gemeenschappelijke strategische belangen tegenover Duitsland. De "vrijheid" van de Dardanellen is op den duur een politiek-militair doel, waarbij de Russische belangen en die van de Westerse geallieerden onvermijdelijk in botsing met elkaar moeten geraken.

De perspectieven van het imperialisme worden echter op het gebied van de binnenlandse politiek nergens duidelijker dan in de maatregelen en plannen van sociaal-politieke aard, die wij de laatste maanden in alle landen tegenkomen.

De instelling van de arbeidsdienst in de Ver. Staten bevestigt de these van onze eerste brochure, dat tijdens het verloop van de algemene crisis van het kapitalisme ook de kapitalistisch sterke landen gedwongen worden het voorbeeld van de zwakke en dus reeds vroeger gefasciseerde landen te volgen. Hetzelfde is van toepassing op het staatskingsverbod in de Engel-Saksische landen, dat door actieve deelneming van de reformistische ministers, partij- en vakbondleiders besloten en uitgevoerd werd.

Het spreekt vanzelf, dat ook in alle na-oorlogse plannen van de Nederlandse bourgeoisie dezelfde tendens ondubbelzinnig vast te stellen is. "Boisot" en zijn reformistische collega "Spectator" en de van dezelfde geest vervulde burgerlijke en reformistische geschriften vertonen een compleet programma van het algemeen politieke en voornamelijk

van het sociaal-politieke Neo-fascisme. De duidelijkheid gaat dikwijls nog verder, dan wij in onze eerste brochure veronderstelden. Zij worden nl. hoe nader wij bij het einde van de oorlog komen, des te zuiniger in het gebruik van democratische frases en des te vrijmoediger in het gebruik van fascistische benamingen. Zo aarzelt men in reformistische kringen niet, de in wezen fascistische bedrijfsorganisatie van de toekomst, waarvan het lidmaatschap voor werknemers en werkgevers verplicht zal worden gemaakt, ook openlijk "Neo-N.A.F." te noemen. Men beweert erbij en ten rechte, dat het aanvaarden van de N.A.F.-gedachte slechts de konsekwente voortzetting van de likwidatie-politiek is, die het oude N.V.V. voor de oorlog toegepast heeft.

Er bestaat reeds een eenheidsfront van de S.D.A.P. d.w.z. van haar reformistische functionarissen tot en met de uiterst rechtse vleugel van de burgerlijke reactie, een eenheidsfront, dat in naam van Oranje en Christendom de klassenstrijd likwideert en in het teken van deze naastenliefde de revolutionaire arbeiders en hun organisaties als buiten de wet staande declareert. In de geest van dezelfde "naastenliefde" en van de "imperiale" politiek worden niet alleen Westelijke gebiedsdeelen van Duitsland geannexeerd, althans voorlopig op papier, maar ook de "medeplichtige" Duitse arbeiders tot dwangarbeid en dwangopvoeding veroordeeld. Zo groeit het beeld van de imperialistische perspectieven uit tot een systeem van reactie in naam van troon en altaar, tot een systeem van bewapening en oorlog. De ontwikkeling van de laatste maanden bevestigt echter niet alleen de juistheid van onze ontleding van de imperialistische perspectieven. Tegelijkertijd tekenen zich reeds duidelijk de verzetsbewegingen van de tegenovergestelde krachten af, die alle plannen van het imperialisme kunnen verijdelen als het proletariaat zijn revolu-

tionnaire eenheid nationaal en internationaal vindt.

Het fascistisch imperialisme van de kapitalistisch zwakke landen staat voor de algehele ineenstorting. Massabewegingen in Italië, de bewegingen van de partisanen in bijna alle bezette gebieden, een schitterende overwinning van de stakende Deense arbeiders zijn de voortakenen van geweldige volksbewegingen. Nog dragen deze bewegingen het cachet van nationalistisch verzet, nog overheerst in deze bewegingen het noodlottige opportunisme van volksfront-politiek. Maar de massa is in beweging, ze begrijpt haar kracht en zij begint haar vrees en haar kleinmoedigheid af te leren, waaraan zij onder de invloed van de op het reformisme steunende contra-revolutie gewend geraakt was.

Met de vlug voortschrijdende verzwakking van het Japanse imperialisme begint ook in de nog niet door het westerse imperialisme bezette gebieden zonder twijfel de vrijheidsstrijd van de Chinese en Indische volkeren, terwijl ook in de landen van de spil Berlijn-Rome-Tokio de dreigende ineenstorting en de hysterische terreur niet zonder reactie, uitgaande van de brede massa, zullen blijven.

De algemene crisis van het kapitalistische systeem nadert het punt, waarop zij in de revolutionaire crisis van het stelsel kan omslaan. Dit omslaan is geen mechanisch resultaat van de ontwikkeling. Alleen wanneer de idee van de sociale revolutie ingang bij de massa vindt, dan wordt deze idee - volgens Marx en Engels - tot materieel geweld. De strijd om de macht, de strijd om een betere wereld, de strijd voor het socialisme wordt aan de orde gesteld. Terwijl wij tegenover de perspectieven van het imperialisme de taak van de revolutionaire socialistena stelden, zullen in deze brochure inhoud en vorm

van de strijd om de macht in zijn historische binding toegelicht worden.

-0-0-

Hoofdstuk I.

De subjectieve en objectieve factoren van klassenstrijd en revolutie in het licht van de dialectiek.

De strijd om de macht van de arbeidersklasse heeft tot voorwaarde, dat de doorslaggevende lagen der klasse zelf begrijpen, waarom haar bevrijding uitsluitend haar eigen taak is. Hiermede stippen wij een probleem aan, dat sinds het begin van de georganiseerde arbeidersbeweging een voorname plaats in de discussies en in de litteratuur van de arbeidersklasse ingenomen heeft. Ook wij beschouwen het als noodzakelijk, ons in dit geschrift, ondanks alle beperking, waartoe ons ruimte en tijd dwingen, opnieuw met dit vraagstuk bezig te houden. In onze eerste brochure onderwierpen wij voornamelijk de economische en sociaal-politieke perspectieven van het imperialisme aan een beschouwing en bepaalden hieruit voortvloeiende gevolgtrekkingen voor het verzet van de arbeidersklasse in een algemene vorm. Thans moet de geestelijke en praktische voorbereiding van de klasse in het middelpunt van onze belangstelling staan.

Wanneer wij de algemeen gebruikelijke en ook door ons dikwijls toegepaste onderscheiding volgen, dan zouden wij kunnen zeggen, dat onze eerste brochure voornamelijk de objectieve factoren, d.w.z. de ontwikkeling van het kapitalisme behandelde, terwijl dit geschrift de subjectieve factoren van de klassenstrijd wil toelichten.

Wij zeiden, dat de indeling volgens objectieve en subjectieve factoren gebruikelijk was en dat ook wij ons dikwijls van haar bedienen. Daartegenover moeten wij vaststellen, dat een dergelijke scheiding van objectieve en subjectieve elementen

van het maatschappelijk leven in principe onjuist is. Desondanks is haar toepassing niet te vermijden, omdat onze zintuigen, waarmee wij onze ervaringen verzamelen, niet geschikt zijn om alle verschijnselen tegelijkertijd waar te nemen en te verwerken. De menselijke taal is voorts niet bij machte, om alle verhoudingen van het maatschappelijk leven uit te drukken. Wij weten, dat de maatschappelijke ontwikkeling niet in twee lijnen uit elkaar valt, die van elkaar duidelijk te onderscheiden zijn en elkaar misschien bij gelegenheid toevallig raken. Het proces van vooruitgang omvat alle factoren, die - van hun kant - in voortdurende wisselwerking met elkaar verbonden zijn. De taal kan gelijktijdig of bijna gelijktijdig optredende verschijnselen alleen achter elkaar weergeven.

De scheiding van de factoren van ontwikkeling in objectieve en subjectieve factoren is alleen toelaatbaar als technische hulpmiddel en noodzakelijk door de onvolmaaktheid van onze zintuigen en van het uitdrukkingsvermogen van onze taal. We mogen nooit de gevaren onderschatten, die hieruit voortvloeien. Al te gemakkelijk kan het toepassen van deze onderscheiding ertoe leiden, de scheiding in materiële levensvoorwaarden aan de ene kant en de inhoud en vorm van de menselijke reactie aan de andere kant als een eigenschap van het maatschappelijk proces te beschouwen. Het maatschappelijk proces is echter een ondeelbaar geheel. De objectieve en subjectieve verschijnselen zijn alleen twee kanten van hetzelfde proces van vooruitgang.

"Het maatschappelijk zijn bepaalt het bewustzijn." Op deze ervaring berust onze politieke overtuiging. We zijn dus van mening, dat de ontwikkeling van de productieve krachten van de maatschappijen en van haar organisatie de grondslag ook van het geestelijk leven van een historisch tijdperk vormt. Deze stelling geeft echter slechts een gedeelte van onze opvatting weer, want de verhouding

tussen inhoud en vorm van de materiële levensvoorwaarden en de geestelijke gesteldheid van de mensen is geenszins die van een eenzijdige of mechanische reactie.

Het zal voor sommige critici van onze denkbeelden misschien verrassend zijn, wanneer wij met klem beweren, dat juist de geestelijke leiders van het proletariaat de meest overtuigde tegenstanders van het mechanische materialisme waren en zijn. Het mechanisch materialisme volgens welk de mens slechts een speelbal van materiële verhoudingen zou zijn, dit mechanisch materialisme is een opvatting, die de strijd van het proletariaat niet begrijpt en in haar diepste wezen burgerlijk is. Pas toen het begrip van de materiële afhankelijkheid uitgebreid werd tot het begrip van de wederzijdse materiële afhankelijkheid van de eenheid der tegenstellingen, pas toen de ervaring van de permanente wisselwerking tussen de productievoorwaarden en de onder deze voorwaarden levende en werkende mensen in onze denkbeelden opgenomen werd, toen pas ontstond de wereldbeschouwing van het revolutionair socialisme. Het is het dialectisch materialisme, waaraan wij niet alleen onze politieke overtuiging, maar ook de methode van onderzoek danken.

In het begrip van de dialectiek ligt de ervaring van wisselwerking opgesloten, van uitwerking en reactie van alle verschijnselen. Slechts op deze manier is het te begrijpen, dat de veranderingen in de productieverhoudingen de mentaliteit van de mensen beïnvloeden en dat tevens de hierdoor veranderde geestelijke gesteldheid van de mensen invloed uitoefent op de ontwikkeling van de maatschappelijke productie. Wij hadden dus gelijk, toen we beweerden, dat de onderscheiding van objectieve en subjectieve factoren met het wezen van de ontwikkeling der maatschappij niet overeenstemt. Deze onderscheiding mag alleen maar als hulpmiddel dienen met het oog op de onvolmaakt-

heid van onze zintuigen. De zogenaamde subjectieve factoren wortelen in dezelfde grond, waarop ook de materiële veranderingen groeien. Wij hopen, hierna elk misverstand te hebben voorkomen, wanneer wij - na deze bekentenis tot de dialectische eenheid van de zgn. objectieve en subjectieve factoren - de gebruikelijke indeling toepassen.

De dialectische eenheid van de objectieve en subjectieve factoren mag niet uit het oog worden verloren, wanneer wij de klassenstrijd aan een beschouwing onderwerpen. De vorming van de maatschappelijke klassen is op haar uitgangspunt een gevolg van de maatschappelijke verdeling van de arbeid. Deze maatschappelijke verdeling van de arbeid is tijdens de verdere ontwikkeling steeds meer uitgebreid en gedifferentieerd. Op de grondslag van deze arbeidsverdeling en klassenvorming ontstond en ontstaat nog steeds het geestelijk leven, dat deze klassenmaatschappij vervult en dat in een permanente wisselwerking met de veranderingen in de materiële organisatie van de maatschappij staat. De geschiedenis van de klassen vormt een geheel van vooruitgang. In deze vooruitgang ligt het materiële leven niet minder opgesloten dan het geestelijke. De geleidelijke vooruitgang wordt soms vervangen door revolutionaire veranderingen. Ook deze revolutionaire veranderingen zijn het resultaat van het maatschappelijk proces als geheel. Een dergelijke zienswijze sluit elke poging uit, het bestaan of niet-bestaan van een revolutionaire situatie eenzijdig te beoordelen, d.w.z. de redenen hiervoor of in de zgn. objectieve ontwikkeling alleen, of slechts bij de zgn. subjectieve factoren te zoeken.

Wij weten, dat de klassenstrijd in het kapitalistische tijdperk aan de kant van de bourgeoisie een steeds machtiger wordende concentratie van productiemiddelen en een steeds kleiner aantal van monopolistisch georganiseerde bedrijven laat zien. (Men begripe ons goed: "kleiner" aantal heeft al-

leen relatieve strekking, d.w.z. het aantal wordt kleiner in verhouding met de steeds groeiende productiekraft van de maatschappij.) Daartegenover staat het feit, dat de arbeid meer en meer een massaal en maatschappelijk karakter ontploekt en dat de moderne maatschappij de individuele prestatie en haar product op de algemene noemer van de maatschappelijke warenproductie gebracht heeft. Hieruit trekken wij de conclusie, dat de tegenstelling tussen het maatschappelijk karakter van de arbeidsproduct (berustende op het particulier eigendom van de productiemiddelen) de natuur, inhoud en de vorm van de klassenstrijd bepaalt.

Maar het zou betekenen, dat wij dezelfde fout als het mechanisch materialisme maken, wanneer wij veronderstelden, dat als resultaat van deze tegenstellingen een maatschappelijk bewustzijn ontstaat, dat rechtstreeks naar de sociale revolutie leidt. Onze dagelijkse ervaring leert ons het tegendeel. Zeker, het bewustzijn berust op het maatschappelijk zijn. Maar een bewustzijn verdwijnt niet eensklaps, zodra de materiële productievoorwaarden, waardoor het ontstaan is, veranderingen ondergaan. Ook deze veranderingen treden niet plotseling op, maar ~~voortaan~~ zich geleidelijk. Zo zien wij behalve moderne warenhuizen (de typische verkoopinstelling van de moderne massafabricage) nog talrijke detailzaken. De kleinburgerlijke winkeliers kijken met weemoed terug naar het verloren paradijs van de vrije concurrentie en kunnen naar niet begrijpen, waarom hun kassa's meestal leeg zijn. Het is natuurlijk, dat de kleinburgerlijke massa nog gedeeltelijk in dezelfde denkbeelden leeft, die in het tijdperk van de vrije concurrentie ontstonden en met de opkomst van het monopolie-kapitalisme geenszins verdwenen. De kleinburgers werken niet alleen nog dikwijls in de vormen van vóórmonopolistische warenproductie en distributie, maar zij bewaren ook - bij een dergelijk bestaan -

de denkbeelden van een overwonnen tijdperk. Zelfs hun zoons en dochters, die als bedienden en ambtenaren rechtstreeks bij de distributie en administratie van de monopolistische warenproductie betrokken worden, wortelen nog diep in het verleden. De meest absurde politieke overtuigingen groeien uit de grond van zulk een verouderd bewustzijn op en worden om goede redenen door de politieke reactie in het leven gehouden. De kleinburger leeft van de hoop, dat de "goede, oude tijden" misschien toch nog terug komen.

De dragers van deze opvattingen vertonen in hun levenshouding, in hun kleding, in hun ameublement en zeker ook in de opvoeding van hun kinderen de vroegere en steeds losser geworden samenhang tussen hun laag en de heersende klasse. Van de groep der kleinburgers gaat een voortdurende invloed uit op de arbeidersklasse, omdat hun situatie meer en meer die van het proletariaat nadert. (Omgekeerd echter raken ook delen van de kleinburgerlijke massa onder de invloed van proletarische denkbeelden.) In de proletarisering van de kleine burgerij en in de hierdoor veroorzaakte infiltratie van het proletariaat met kleinburgerlijke denkbeelden beleven wij op z'n duidelijkst de dialectische verhouding tussen de ontwikkeling van de maatschappelijke productiekrachten (de concentratie van het kapitaal) en de proletarisering van steeds bredere lagen van de bevolking aan de ene kant en het behoud en zelfs de verspreiding van verouderde denkbeelden aan de andere kant. Hier ontdekken wij ook de oplossing van de puzzle van de schijnbare ongelijkmatigheid in de ontwikkeling. Deze ongelijkmatigheid bestaat slechts voor diegene, die de dialectische uitwerking en reactie van alle verschijnselen niet begrijpt. Weliswaar bestaat ook hier, zoals wij reeds opmerkten, geen eenzijdigheid. De geestelijke verhouding tussen kleinburgers en proletariaat is wederzijds. De levensvoorwaarden van de kleinburgerlijke massa in de stad en op het land worden meer en meer aan die van

de arbeidersklasse aangepast. Dit betekent de botsing en soms de assimilatie van twee volkomen van elkaar verschillende soorten van bewustzijn.

De geestelijke bagage van het proletariaat is veel minder met verouderde bewustzijns-elementen belast. De kern van de moderne arbeidersklasse, het eigenlijke industrieproletariaat, staat ook ten aanzien van zijn bewustzijn in het teken en onder de invloed van de grote bedrijven. De concentratie en technisering van de massale productie hebben het wezen van deze moderne wereld gevormd.

Het arbeidsproces van de moderne industrie is de geestelijke scholing van de arbeidersklasse. De rationalisering van deze industrie streeft ernaar, niet alleen elke mogelijke fout, berustende op menselijke onvolmaaktheid, te voorkomen, maar het gehele proces onafhankelijk te maken van de natuurlijke verschillen in het prestatievermogen. Het bedrijf verenigt binnen zijn muren mensen en machines voor maatschappelijke arbeid en vernielt tegelijkertijd deze harmonie door de particuliere toe-eigening van het maatschappelijk product. De ervaring in het bedrijf is het geestelijk fundament, waarop de revolutionaire arbeidersbeweging bouwt.

Het proletariaat werd als klasse geboren tijdens een revolutionaire omwenteling in de menselijke goederenproductie. Met dit revolutionaire proces deed het kapitaal zijn intrede als productiefactor. Zodoende maakte het kapitaal de zgn. vrije arbeid noodzakelijk, om het bestede kapitaal te reproduceren. De toepassing van menselijke arbeidskracht leidde niet alleen tot een waarachtig revolutionaire omwenteling van de toenmalige productieverhoudingen, maar ook ten slotte tot de revolutionaire overwinning van de kapitalistische klasse op de vroegere maatschappelijke orde. De ontwikkeling van het proletariaat als klasse was ten nauwste verbonden ook met de politieke revolutie van de bourgeoisie, die de economische revolu-

tie volgde. De politieke revolutie van de bourgeoisie vernietigde de nog bestaande uiterlijke politieke overblijfselen van het feodalisme en het absolutisme, die de verdere ontwikkeling van de kapitalistische warenproductie in de weg stonden.

Maar het proletariaat als klasse is niet alleen de enige waardeschepende factor van de warenproductie, die in haar wezen een revolutionaire omwenteling van alle maatschappelijke verhoudingen betekende. Het kapitalisme ontwikkelt ook met de hulp van het proletariaat en van het systeem van productie van meerwaarde een nieuwe etappe van de maatschappelijke verdeling van arbeid, waarin het maatschappelijk karakter van de arbeid zijn tot nu toe hoogste fase bereikt. Dit maatschappelijk karakter van de arbeid moet in een onoplosbare tegenstelling met de particuliere toe-eigening van het product treden en zodoende aan de klasse van de industriearbeiders, die zonder profijtmoef produceert, onvermijdelijk de eigenschap van de revolutionaire klasse verlenen.

In een revolutionaire omwenteling van de productiekrachten en voorwaarden als klasse ontstaan aanvaardt het proletariaat in de kapitalistische productie een functie, die voor het enige deel van de kapitalistische productie: de voortbrenging van meerwaarde onontbeerlijk is. Het proletariaat is niet alleen onontbeerlijk, het is tevens de permanente dodelijke bedreiging van het systeem. Wij begrijpen de juistheid van de stelling, dat het kapitaal in het proletariaat zijn eigen doodgraver geproduceerd heeft.

Na deze beschouwing wordt het ons duidelijker, waarom het ontslaan van de algemene crisis van het kapitalisme in de revolutionaire crisis niet als een mechanisch proces te verwachten is. Pas als de arbeidersklasse bereid is, de bedrijven van de moderne productie door haar eigen or-

ganen over te nemen, is het uur van de sociale revolutie gekomen.

Strategie en tactiek van de revolutionaire beweging dienen dit doel: de arbeidersklasse haar maatschappelijke positie duidelijk te maken en haar tevens ervan te overtuigen, dat in de bedrijven en uitsluitend in de bedrijven de sleutel van de macht ligt.

Wij zullen later het vraagstuk behandelen, welke vormen van organisatie de klassenstrijd moeten dienen. Hier lijkt het wenselijk, de rol te bepalen, die de hulpmiddelen van strategie en tactiek, propaganda en agitatie, moeten vervullen.

Het is een ervaring van alledag, dat mensen heel verschillend reageren, hetzij als individuele personen optredend, hetzij als leden van een groep. Met andere woorden: wij beleven dagelijks het verschil tussen individueel-psychologische en massa-psychologische reactie. Voor de klassenstrijd, voor de strijd om de macht door de arbeidersklasse mogen wij deze ervaring niet langer verwaarlozen, hetgeen ten nadele van de beweging al te vaak geschiedt.

Alle agitatie en propaganda moeten de arbeiders vooral daar bereiken, waar zij als klasse in het productieproces zelf optreden, dus in het bedrijf. Gescheiden van het bedrijf reageert de arbeider in zijn eigen huis heel anders dan op zijn arbeidsplaats. Slechts de meest bewuste en meest standvastige karakters nemen de ervaring van de arbeidsdag mee naar de uren van rust en ontspanning. Deze meest vooruitstrevende mensen besteden een groot deel van hun vrije tijd aan discussies en studie. Maar de meeste arbeiders bezwijken, zodra zij van hun kameraden gescheiden zijn en zonder levend contact met het bedrijf op zichzelf zijn aangewezen, voor dié invloeden,

die hen afleiden en hen van hun klasse vervreemden. Slechts een minderheid van de arbeidersklasse behoorde in het verleden tot revolutionaire partijen of groepen. Na de inspanning van het werk en onder de zorgen, die thuis wachtten, beschikt maar een minderheid over de innerlijke kracht, om ook buiten het bedrijf het contact met de klasse te behouden.

Als enkeling wordt de arbeider door de kerk, door radio, door de bioscoop, door sport aange trokken. Als enkeling is hij aan de gevaren van het misbruik van sterke drank blootgesteld. Als enkeling beschouwt hij de andere enkeling als vijand, als concurrent om de arbeidsplaats. Als enkeling voelt hij voldoening over het succes van individuele terreur en begrijpt niet, waarom wij de individuele terreur steeds als waanzin en zelfs als schadelijk en contra-revolutionair afkeurden.

In de machineshal of op de scheepswerf, in de tramremise of bij de hoogovens, daar staat hij niet als enkeling. Daar wordt hem iedere minuut de kracht en de betekenis van zijn klasse duidelijk, daar heeft hij de onpersoonlijke en daarom werkelijk onoverbrugbare tegenstelling tussen kapitaal en arbeid. In het bedrijf ligt zijn kracht als proletariër, in het bedrijf en alleen in het bedrijf is hij in staat zijn lot in handen te nemen. Ieder verzet van de arbeidersklasse begon in de bedrijven en kon alleen daar beginnen. In het bedrijf begint de agitatie, d.w.z. het opkomen voor doelstellingen van het moment, te leven. De arbeider begrijpt zijn en nut van een stakingsactie, wanneer hij samen met zijn arbeiderskameraden de machines stopzet, om een loonkorting te bestrijden.

De tactiek van de klassenstrijd en het ermee overeenstemmende middel van beïnvloeding, de

agitatie, zijn - volgens onze ervaring - blootgesteld aan het gevaar van opportunisme. Loonbewegingen worden soms gekeerd in compromissen zonder strijd, waarover reformistische vakbondbestuurders en werkgevers achter gesloten deuren beraadslagen en beslissen. Iedere actie op de grondslag van de bedrijven echter, iedere actie, geleid door de arbeiders zelf, vermeerdert en verdiept het klassebewustzijn, beveiligt de toegepaste tactiek voor het gevaar van opportunisme, beschermt de agitatie tegen oppervlakkigheid en abstractie.

Hetgeen voor agitatie en tactiek gezegd wordt, is ook van toepassing op propaganda en strategie. In het bedrijf produceren de arbeiders waarde en meerwaarde. Waarde en meerwaarde zijn het productiemotief van het kapitalisme, maar ze zijn niet het motief van de bedrijfsarbeiders. Het proletariaat is de revolutionaire klasse, niet alleen omdat zij als klasse zonder bezit een levensbelang heeft bij de vernietiging van het kapitalistische systeem, maar ook omdat het proletariaat ten gevolge van zijn positie in het productieproces - in tegenstelling met de kapitalisten - reeds nu de voorstelling van productie zonder profijt bezit.

Hieruit trokken wij onze conclusie ten aanzien van het scholingswerk, d.w.z. ten aanzien van de propaganda. De propaganda is de alles omvattende geestelijke voorbereiding van het proletariaat op ons strategisch doel, zij is de scholing voor de strijd om de macht.

De propaganda leert ons de structuur van de kapitalistische economie, de betekenis van de mechanisering en rationalisering van de bedrijven en de machtspositie van de bedrijfsarbeiders aan de revolutionaire taak. De propaganda bereidt

de arbeiders voor de revolutie zelf voor, zij toont hen de samenhang van hun bedrijven met de gehele productie en distributie van de maatschappij. De propaganda toont ten slotte aan, hoe de arbeidersklasse, georganiseerd op grondslag van de bedrijven, de nieuwe socialistische orde zal moeten oprichten.

-o-o-

Hoofdstuk II.

De organisatievormen van de klassenstrijd.

I. De Vakbond.

De Nederlandse arbeidersklasse beschikt niet meer en nog niet weer over organisaties van de klassenstrijd van enige betekenis. Volgens de gebruikelijke opvatting werden voornamelijk of zelfs uitsluitend de politieke partijen van de arbeidersbeweging en de moderne vakbonden van vóór 1940 als klasse-organisaties van het proletariaat beschouwd. Maar dit betekent niet, dat de leidende personen van deze organisaties in hun partijen en bonden instrumenten van de klassenstrijd in de geest van het marxisme zagen. Speciaal de grote partijen en vakbonden hebben zonder uitzondering, wat de praktijk betreft en merendeels ook theoretisch, de klassenstrijd gemeden of zich meer en meer van hem verwijderd. Ook het aantal arbeiders, die deze partijen en vakbonden nog als organisaties van de klassenstrijd erkenden, werd gestadig kleiner. Wij kunnen zeggen, dat de oude arbeidersorganisaties in de praktijk en theorie het karakter van organen van de klassenstrijd in dezelfde graad verloren, waarin de massale tegenstelling tussen kapitaal en arbeid scherper en dieper werd.

In dit verband kunnen wij van een nadere be-

schouwing van die organisaties afzien, die reeds op het moment van hun oprichting het doel nastreefden, de arbeidersklasse van elk begrip van haar positie terug te houden. De op godsdienstige grondslag opgerichte vakbonden hebben in hun doelstellingen geen enkel contact met de arbeidersbeweging. Zij dienen in naam van de godsdienstige vrede de verdoezeling van de klassentegenstellingen. Wanneer zij in de loop van de tijd goede vrienden en burenen van de niet-godsdienstige vakbonden werden, zo betekent dit niet, dat de godsdienstige organisaties in hun beginselen de denkbeelden van de klassenstrijd benaderden. Veeleer verliep de ontwikkeling in de tegenovergestelde richting. De moderne vakbonden en de grote z.g.n. linkse partijen kwamen aanvankelijk door hun praktisch gedrag en thans ook in hun theorie steeds nader bij de godsdienstige organisaties te staan. Dit betreft ook die organisaties, waarin godsdienstige denkbeelden niet in het programma opgenomen werden en die zich ook nu nog als kerkelijk onafhankelijk of zelfs als niet-godsdienstig doen voorkomen.

Wij moeten ons afvragen, waardoor deze ontwikkeling te verklaren is en waarom geen van de kleinere revolutionaire groepen, partijen en vakbonden erin slaagde, haar invloed op de arbeidersklasse uit te breiden. Meestal en ten rechte, wordt deze vraag beantwoord door erop te wijzen, dat de grote partijen en vakbonden tengevolge van hun materiële kracht en van de door de staat verleende ondersteuning, oppermachtig waren. Maar dit antwoord raakt slechts één zijde van het probleem en zeker niet de kern. Zeker, de grote partijen en vakbonden beschikten niet alleen over rijke geldmiddelen, maar zij werden ook door de wet als de vertegenwoordigers van de arbeidersklasse erkend. In vele landen werd

ook de uitbetaling van steun aan de werklozen door hun bemiddeling geregeld. Geen enkele revolutionaire groepering had ook maar de minste kans, de grote organisaties materieel te overwinnen en hun met een wapen te verslaan, dat zich aan de greep van een jonge revolutionaire organisatie onttrekt.

Maar de reden moet nog dieper liggen dan in de materiele meerderheid. Wij zien de reden hiervoor in de veranderingen van de maatschappijstructuur. Deze veranderingen hebben aan de vroegere massaorganisaties de betekenis en het karakter van organisaties van de klassenstrijd ontnomen.

Partij en vakbond ontstonden in een tijdperk van de kapitalistische ontwikkeling, waarin de vrije concurrentie overheerste en waarin de bedrijfsvorm van het kapitalisme pas ormee begon, zich van de vroegere vormen van kleinere bedrijven te verwijderen en de gedaante van moderne en massale bedrijven te verkrijgen. De burgerlijke democratie kwam politiek overeen met de economische organisatie van de vrije concurrentie. In deze periode van de ontwikkeling ontstonden de vakbonden, waarin zich de arbeiders van hetzelfde vak aansloten. Deze arbeiders van hetzelfde vak werkten over een veelheid van bedrijven verspreid. In enkele bedrijven stonden zij in betrekkelijk klein aantal tegenover de bezitters van de productiemiddelen. De arbeiders waren blootgesteld aan de willekeur van deze individuele kapitalisten en deze willekeur werd slechts beperkt door de vrees voor de concurrentie, waartoe de arbeiders konden overgaan. De arbeiders waren namelijk "vrij". De "vrije" keuze van de arbeids- en woonplaats was een aanwinst, behaald door de burgerlijke revolutie. Tevens hadden de arbeiders de vrijheid van vereniging. De "ij vrijheid" uitgebuite arbeiders

maakten van hun recht gebruik en richtten hun vakbonden op als organisaties, die hun tegen de vrije uitbuiting moesten beschermen.

Tegelijkertijd ontstonden ook de politieke partijen van de arbeidersklasse. Het motief van hun stichting was het inzicht, dat de bevrijding van de arbeid binnen het kader van het heersende kapitalistische systeem niet te bereiken is. De politieke beweging van de klassenstrijd ging zelfs ervan uit, dat zelfs een graduele verbetering onder het kapitalisme bijna niet kon worden verkregen. Zij streefde ernaar, de politiek van de vakbonden aan de denkbeelden van de partij ondergeschikt te maken. Destijds ontstond het begrip van de politieke avant-garde. De partij beschouwde zichzelf als avant-garde en als de georganiseerde strategie van de klassenstrijd. De vakbonden waren de tactische organisaties van de klassenstrijd. De strategie erkende en propageerde de revolutionaire lijn van de proletarische beweging. De tactiek streefde ernaar, tijdens de periode, die de revolutie voorbereidt, de levensstandaard te verbeteren, de arbeiders tegen de ergste gevolgen van de uitbuiting te beschermen en tegelijkertijd het tactisch gedrag zover mogelijk met de strategische opzet in overeenstemming te brengen. Ten recht eiste het marxisme tijdens deze periode van ontwikkeling, dat de vakbonden de politieke leiding van de partij moesten volgen. Het marxisme waarschuwde ervoor, dat anders de arbeidersbeweging in het opportunisme zou verzeild raken. Het marxisme heeft zich in deze verwachting niet vergist.

Toen het industriekapitalisme en de vrije concurrentie door het monopoliekapitalisme en de typische massabedrijven vervangen werden, werden ook de vakbonden aan een hiernoe overeen-

stemmende verandering onderworpen. Uiterlijk werd deze verandering gekenmerkt door de enorme toename van hun ledenaantal. Van een persoonlijk contact tussen de individuele vakbondsleden kon geen sprake meer zijn, tenzij zij in hetzelfde bedrijf werken. Maar zelfs de arbeiders van hetzelfde bedrijf verloren de persoonlijke verbinding met hun collega's, die in andere afdelingen van deze uitgestrekte ondernemingen te werk gesteld waren. Het contact van het vakbonds lid met zijn organisatie werd in de loop van de tijd beperkt tot de betaling van lidmaatschap. Er bestond haast geen organisatorisch leven meer, waaraan de arbeiders konden deelnemen. Slechts bij loonconflicten, bij werkloosheid of in gevallen van ziekte of invaliditeit bestond er aanleiding, om zich de organisatie te herinneren. De organisatie was een reusachtig en onpersoonlijk administratief apparaat, precies zoals het bedrijf. De functionarissen van de vakbonden verwierpen onvermijdelijk de eigenschappen van een bureaucratie. In de leiding en bij de leden van de vakbonden was die oude generatie, die nog iets van de betekenis van de bond als een tactisch wapen van de klassenstrijd, overleden. Enkele symbolen deden misschien nog aan de oude tijden denken. Men bezocht nog een Mei-vergadering, maar deze dag had allang de betekenis van strijddag verloren. In sommige landen was 1 Mei een wettelijke feestdag geworden, met de enige bedoeling, om de arbeiders van strijd te onthouden. Het vakbondsbestuur ging elk conflict zorgvuldig uit de weg, om de middelen van de vakbond te sparen. Uit deze praktijk ontstonden de talrijke pseudo-theorieën, die de onthouding van strijd preken. In steeds minder gevallen was het het bestuur dat de staking afkondigde, in steeds meer gevallen werd de werkstaking als "wilde" actie veroordeeld en werd de stakende leden uitbetaling uit het stakingsfonds gewe-

gerd.

Zij worden nog steeds aan de oorspronkelijke taak herinnerd door het echter steeds minder gebruik van de oude symbolen en benamingen. Dus neigen zij ertoe, de moderne vakbonden van klasseverraad te beschuldigen. Het gaat echter helemaal niet meer om de gezindheid, maar om de maatschappelijke betekenis van de vakbonden zelf. Het bondsbestuur staat niet meer tegenover een veelheid van werkgevers. De monopolistische structuur van het modern kapitalisme leidde door de concentratie van het kapitaal ertoe, dat betrekkelijk weinige personen, die aan het hoofd van de enorme bedrijven staan, het kapitaal tegenover de werknemers vertegenwoordigen. Alle loonvragen worden tussen de bureaucratische functionarissen van de vakbonden en de met hun als gelijkwaardige collega's verkerende gezagvoerders van de bedrijven geregeld. Beide moeten zich als organen van de heersende economische en politieke orde voelen. Er kan geen contact meer bestaan tussen de leden en de bureaucratie van de vakbonden. De vakbonden zijn onder het monopoliekapitalisme stichtingen ter organisatie van de eenmacht der arbeiders. In de monopolistische periode van het kapitalisme ontstond het eenheidsfront van de moderne vakbonden en het monopolie. Loon en arbeidstijd zijn voor het kapitaal in hun wezen dezelfde problemen als de verzorging met grondstoffen en marktregeling. De reformistische vakbondsbestuurders hebben gelijk vanuit hun oogpunt, wanneer zij zeggen, dat de tijd voor het stichten van eenheidsvakbonden door de staat gekomen is. Het verschil tussen moderne en niet-moderne vakbonden staat nog slechts op het papier en zelfs dat niet eens meer. De staat is een instrument van de heersende klasse en de vakbonden zijn administratieve afdelingen van deze staat. Het is alleen consequent, dat het

fascisme als een politieke regeringsvorm van het kapitalisme de administratieve afdelingen in de vorm van het Arbeidsfront propageert. Het was alleen consequent, dat het bestuur van de moderne vakbonden in Nederland zonder strijd het dictaat van het fascisme aanvaardde en gedeeltelijk zelfs in functie bleef. Het betekent ook geen verrassing, dat deze personen slechts "nationale" gewetensbezwaren over hun gedrag koesteren, want zij zijn functionarissen van de staat, dus van de heersende klasse en niet vertegenwoordigers van het proletariaat, dat hun mocht betalen. Slechts diegene, die de wetten van de ontwikkeling van de moderne maatschappij waarloost, kan in de zielige ondergang van het N.V.V. een moment van verrassing of inconsequentie ontdekken.

De ontwikkeling van de productiekrachten, de concentratie van het kapitaal in massale bedrijven en het even massaal en maatschappelijk karakter van de arbeid doen het als een ongeschikt experiment ten opzichte van een ongeschikt object voorkomen, wanneer men de herrijzing van de revolutionaire beweging met de reorganisatie van de oude vakbonden wil verbinden. De vakbond kan nooit weer een organisatie van klassenstrijd zijn. Waar ook de vakbond optreedt, moet hij de belangen van het heersende systeem behartigen, ook mogen zijn functionarissen duizend keer voornemens zijn, tot een voor de arbeiders dragelijke regeling te komen. De revolutionaire crisis van het stelsel, die de algemene crisis straks zal aflösen, duldt geen minnelijke regeling meer. "Minnelijke" schikking betekent nederlaag voor de arbeidersklasse, betekent bewapening, oorlogsvoorbereiding, militarisering van de arbeid, in het kort: Neo-fascisme! Vertegenwoordiging van de arbeidersklasse door vakbonden betekent de inschakeling van een

apparaat, dat in zijn wezen de zelfstandige arbeidersbeweging als een vreemde, zelfs als een vijand tegenover staat, betekent de bureaucratische verstikking van de strijd om de macht.

In het beeld, dat de arbeidersklasse reeds heden ten aanzien van een socialistische orde bezit, is geen plaats voor de vakbond. Het behoud of zelfs het opnieuw stichten van vakbonden zou even absurd zijn als het plaatsen van een socialistische maatschappij onder het bestuur van een constitutionele en erfelijke monarchie. Welke functie zou men een vakbond in een samenleving van socialistische arbeid kunnen toewijzen? In een socialistische samenleving bepalen de werkende mensen de productie en ook het gebruik van hun arbeidsproducten. Hier is geen plaats voor een bureaucratie van een vakbond noch voor een andere.

Wij kunnen onze beschouwing over de vakbond niet sluiten, zonder met enige woorden ook op de volgende vraag in te gaan: Hoe moeten wij ons gedragen, wanneer na de ineenstorting van de fascistische bezetting een misschien groot gedeelte van de arbeiders tegen de stichting van de neo-fascistische vakbond in verzet komt en onder toepassing van revolutionaire middelen zoals staking en bedrijfsbezetting de wederoprichting van de oude organisaties tracht af te dwingen? Wij beschouwen een dergelijke ontwikkeling niet als uitgesloten, omdat bij de oppositionele leden nog illusies ten opzichte van de militante waarde van de oude vakbond leven en door bepaalde z.g.n. linkse stromingen van het reformisme in het leven gehouden worden. Het valt niet moeilijk te begrijpen, waarom deze "principiëlen" er alles voor over hebben, dat de arbeiders dat illusionisme niet kwijt raken.

In een dergelijke situatie zullen wij de strijd,

die met revolutionaire middelen voor een zeer contra-revolutionair doel gevoerd wordt, ondanks onze opvatting steunen. Wij zullen echter de strijdende arbeiders duidelijk maken, dat er aan het einde van hun strijd de nederlaag en niet de overwinning wacht, als zij niet tegen de inhoud maar tegen de vorm slechts in opstand komen. Als wij erin slagen, de arbeiders van de maatschappelijke betekenis van de vakbonden te overtuigen, zo zal aan het einde van deze strijd niet het oude N.V.V. maar de eigen klasse-organisatie staan. Door dit probleem aan te stippen halen wij reeds een vraagstuk aan, waaraan wij de volgende delen van dit geschrift willen besteden.

-o-o-

II. De Partij.

De politieke partijen van het proletariaat waren op hun terrein aan dezelfde wetten der ontwikkeling onderworpen, die ook het lot van de vakbonden bepaalden. Wij zeiden reeds, dat de verhouding tussen partij en vakbond tot uitdrukking komt in de oude tegenstelling: strategie en tactiek. De strategie van de klassenstrijd werd door de tactiek van de vakbonds-bureaucratie, die een doel op zichzelf werd, opzij geschoven. Hetzelfde proces voltrok zich ook in de politieke partijen van de arbeidersklasse en is gekenmerkt door het vervangen van de kaderpartij door de moderne massa-organisatie. Het voormalige geestelijke krachtscentrum werd een politiek machtsapparaat.

Partijen in de moderne zin van het woord zijn pas bekend, sinds de maatschappelijke verdeling van de arbeid ten gevolge van de warenproductie op kapitalistische grondslag haar bijzonder en massaal karakter heeft verkregen. Pas in deze

phase van de sociale geschiedenis ontstond de massapartij als uitdrukking en instrument van de politieke wilsvorming. Onze opvatting van de partij van het proletariaat, van haar taken en in het bijzonder van haar positie ten opzichte van de arbeidersklasse wortelt in de historische ontwikkeling, die de opkomst en het verval van de vroegere partijen begeleidde. De moderne partij ontstond als organisatorische aaneensluiting van de revolutionaire burgerlijke klasse tijdens de periode, waarin zij ernaar streefde, haar economische macht ook politiek te verwezenlijken. De verandering van de in standen georganiseerde maatschappij in de moderne burgerlijke klassenmaatschappij was de voorwaarde, waarop het ontstaan van de politieke partijen berustte. Hoe voltrok zich dit proces?

Alle maatschappelijke geschiedenis is een geschiedenis van klassen. Deze klassengeschiedenis toont het maatschappelijk machtsstreven van verschillende groepen aan, die ten gevolge van de maatschappelijke verdeling van de arbeid ontstonden. Het worstelen van de standen met elkaar kenmerkt deze strijd in de maatschappij van de middeleeuwen. Wij begrijpen onder deze standen die groepen van de bevolking, die hun positie aan het leenstelsel te danken hebben en daardoor een feodaal aandeel in het bezit en in de exploitatie van de grond genieten. Wij noemen de maatschappij van de middeleeuwen de samenleving van het feodalisme, die onder het beheer van den feodalen heer, van den eigenaar van het gehele land, van den keizer of van den koning stond. Alle strijd binnen deze organisatie van standen, alle klassentegenstellingen dus van de middeleeuwen, waren vooral een worsteling om een groter aandeel in de feodale rechten. In de op grond van deze twisten berustende conflicten van belangen verbond zich de soevereiniteit vaak met één of

meerdere standen tegen andere, die hem te machtig waren. Conflicten naar binnen en buiten, interne machtsverschuivingen en oorlogen met andere staten stonden in een relatie van wisselwerking met deze organisatie van standen. In vele gevallen werd de strijd, die uit dit systeem voortkwam, onder godsdienstige leuzen gevoerd, zoals het met de geest van de tijd overeenkwam.

De vaak afwisselende bondgenootschappen, die de kroon moest sluiten, leidden tot het ontstaan van permanente vertegenwoordigingen of z.g.n. kamers van standen, waarin men de voorlopers van de moderne parlementen herkent. De prijs namelijk, die de kroon voor de ondersteuning van haar strijd aan de standen betaalt, is de geleidelijke beperking van haar soevereine rechten. Belastingen worden afhankelijk gemaakt van de toestemming van de standen, waarbij in het begin slechts de feodale elementen (de hogere en lagere adel, de graven, hertogen enz.) en - niet te vergeten - de kerkelijke hoogwaardigheden behoren. Deze standen zijn bezitende bevolkingsgroepen en hun interne strijd is de worsteling om een nog groter aandeel in het bezit en in de exploitatie van het bezit, dus de worsteling om privileges en macht.

Ook de middeleeuwen kenden reeds bewegingen van de bezitlozen. De opstanden van de boeren, de z.g.n. boerenoorlogen zijn de eerste pogingen, om de privileges van bezit van de feodale maatschappelijke orde teniet te doen. De boerenopstanden konden dit doel niet verwozehlijken. De revolutionaire omverwerping van het feodalisme werd niet met de zeisen en de dorsvlegels van de boeren bevochten, die onder het feodale stelsel tot volledige rechteloosheid afdaalden. De onvrijheid en lijfeigenschap van het boeren-

dom werden pas door de politieke overwinning van de burgerlijke revolutie opgeheven.

Het feodalisme, d.w.z. het op het feodaal grondbezit berustende machtsstelsel bezweek voor de storm, die door de warenproductie van het jonge kapitalisme werd aangewakkerd. Beschermd door de vestingmuren en de vrijheden, die de vorsten onder de drang van voortdurende geldnood moesten toestaan, groeide er in de steden een nieuwe stand, de klasse van de bourgeoisie. Deze stand bezat geen aandeel in de feodale privileges en in het feodaal bezit. Maar deze klasse veranderde door de ontwikkeling van handel en verkeer, berustende op de stedelijke nijverheid, en door de hieruit voortkomende nieuwe techniek van warenproductie geleidelijk het gehele maatschappelijk leven. Dit proces groeide, wat zijn omvang en tempo betreft, in dezelfde graad, waarin de door handel en verkeer verzamelde rijkdommen als kapitaal in de productie opgenomen werden. De kapitalistische warenproductie ondermijnde het feodalisme en maakte het rijp voor de politieke stormaanval van de burgerlijke revolutie. De jonge bourgeoisie streefde niet meer naar grotere privileges in het kader van het systeem der standen, maar naar de algehele macht. De opstand van de bourgeoisie bedoelde niet meer en niet minder dan de politieke heerschappij van het kapitalisme, nadat de productiekrachten van het kapitaal boven de feodale productievoorwaarden waren uitgegroeid.

De politieke wilsvorming van de jonge bourgeoisie, die alle macht voor zich opeiste, werd georganiseerd in illegale en legale verenigingen, in godsdienstige en niet-godsdienstige bonden, in de destijds nieuwe bonden van de vrijmetselaars enz. Deze verenigingen en bonden zijn de eerste vormen van de politieke partij. Zij tonen

in hun uiterlijke vormen nog menig kenmerk van het verleden, gelijk ook de klasse van de bourgeoisie uit de tijd van haar ontstaan nog karakteristieke trekken van een stand doet herkennen.

Na de overwinning van de burgerlijke revolutie voltrekt zich in het verloop van enkele tientallen jaren de overgang van de feodaal geregeerde staat naar de moderne burgerlijke staat, van de vertegenwoordiging der standen (overblijfselen hiervan bestaan er nog steeds b.v. House of Lords, Senaat, Eerste Kamer, enz.) naar het parlement, van de verenigingen van stand naar de politieke partijen van onze tijd.

Met de vrije concurrentie van het industriekapitalisme stent de scheiding van de bourgeoisie in verschillende politieke partijen overeen. Al deze burgerlijke partijen beschouwen het kapitalistisch stelsel als het uiteindelijk laatste en hoogste stadium van ontwikkeling, gelijk geen stand van de middeleeuwen eraan getwijfeld heeft, dat het stelsel der standen door god voor alle eeuwigheid vastgesteld is. De scheiding van de bourgeoisie in verschillende partijen is de herhaling van het reeds bekende proces op hoger peil, deze scheiding is de overgave van de interne concurrentiestrijd om het aandeel in de winst.

De jonge klasse van het proletariaat, wier ontstaan en groeiproces levensvoorwaarde van de kapitalistische productie is, doet haar eerste politieke stappen natuurlijk in dié vorm, die het maatschappelijk systeem destijds noodzakelijk met zich meebracht. In het begin van de politieke beweging van het proletariaat stond "de samenwerking van de gelijken". "Gelijk" waren de arbeiders, want zij waren allen zonder bezit en zij hadden niets behalve hun arbeidskracht, die zij volgens het burgerlijk systeem "in vrijheid" mochten verkopen. De partijgedachte, die de pro-

letarische beweging in de 19e eeuw ontwikkelde, was tegelijkertijd bepaald door het revolutionaire streven naar macht voor de klasse van de bezitlozen en door de differentiatie van het geestelijk leven van de bourgeoisie, dat ook de voorgangers van het socialisme beïnvloedde.

In de geschiedenis van de proletarische partij, in haar verval en in haar herrijzing beleven wij wederom de dialectiek van het maatschappelijk groeiproces, dat de vooruitgang van de vrije concurrentie van het industriekapitalisme naar het monopoliekapitalisme van onze dagen begeleidt. Aan de kant van de bourgeoisie voltrekt zich de steeds krachtiger toenadering van de partijen tot elkaar en voornamelijk ook daar, waar het voorlopig behoud van de burgerlijke democratie nog verschillende burgerlijke partijen laat bestaan. In het fascisme en het neo-fascisme dat wij tegemoet gaan, wordt aangetoond, dat de concentratie van het kapitaal ook naar de politieke concentratie van de bourgeoisie leiden moet.

Aan de kant van de arbeidersklasse valt dezelfde concentratie te constateren. De in het kader van het burgerlijk leven en oorspronkelijk onder de invloed van de maatschappelijke critiek gestichte partijen van de arbeidersbeweging worden zelf tot bureaucratische machtsapparaten. Deze bureaucratische machtsapparaten die het karakter van de politieke avant-garde van het proletariaat verloren, begrijpen de worsteling tussen kapitaal en arbeid als een bureaucratisch conflict. Voor hun betekent verovering van de macht slechts de bureaucratische overname van regeringsbevoegdheden in dezelfde staat; de grondvesten van deze staat echter moeten volgens hun behouden blijven. De massa-partijen van de arbeidersklasse, de sociaal-democratie en - sinds hun verval - ook de vroegere secties van de

Comintern, namen het burgerlijk begrip van de machtsverschuiving en van de uitoefening van de macht over en verloren - zodoende - het karakter van revolutionaire partijen.

De revolutie van het proletariaat betekent niet alleen de ontbinding van het particulier eigendom van de productiemiddelen, maar ook de volledig nieuwe constructie van de maatschappij met behulp en op de grondslag van een productie, die uitsluitend de behoeften van de mensen dient. Alle machtsorganen, die de revolutie in het leven roept, stemmen met de directe leiding van productie en distributie door de producerende mensen overeen. Met deze rechtstreekse regeling van productie, administratie en distributie is het denkbeeld van de uitoefening van de macht door een politieke partij niet te verenigen. De kapitalistische maatschappij kon aan haar hoofd geen absolute monarch en geen kamer van standen dulden, evenmin kan een socialistische maatschappij het bestaan van een bureaucratisch partijapparaat en een parlement dulden. De socialistische maatschappij verwezenlijkt de uitoefening van alle openbare functies door de organen van de maatschappij, elkeen arbeid, die op ieder tijdstip door anderen beter geschikte personen kunnen worden vervangen. Uit deze visie op ons strijddoel komt het revolutionaire partijbegrip voort.

De revolutionaire partij streeft niet naar macht voor zichzelf of naar machtsuitoefening binnen het kader van de tegenwoordige of toekomstige maatschappij. Zij kan alleen ontstaan in de strijd van de arbeidersklasse door de vereniging van die proletariërs, die de bewegingswetten van het heersende systeem begrepen hebben en reeds nu een visie op de toekomstige orde bezitten. De revolutionaire partij, wier herrijzenis wij voorbereiden, is de raadgeefster in de klas-

senstrijd, ze is de hogeschool van de proletarische voorlichting en propaganda, niet meer en niet minder. Haar discipline is van uiterste strengheid, omdat zij vrijwillig is. Zij is een kaderpartij en desondanks verantwoording aan de gehele klasse schuldig. Haar functionarissen genieten geen materiele voordelen. Het beginsel, dat de bevrijding van de arbeidersklasse slechts het werk van de arbeidersklasse zelf zijn kan, heeft een dubbele betekenis. Ten eerste staat zij in tegenstelling met de opvatting, dat de arbeidersklasse onmondig is en door een welme-nende staat en door stichtingen naar vrijheid en welvaart moet of kan worden geleid. Ten tweede betekent dit beginsel, dat de arbeiders zelf en niet de avant-garde het kapitalisme vernietigen en een nieuwe orde oprichten moet.

De partij is geen secte, die zich in verheven isolement met abstracte denkbeelden bezig houdt; de partij loopt het proletariaat niet vooruit en ook niet achterna. De partij blijft een gedeelte van het proletariaat, uiteraard slechts een betrekkelijk klein gedeelte, want alleen de sterksten kunnen ondanks de verdrukking en de afstomping van het kapitalistisch stelsel dat inzicht verwerven, dat de leden van de revolutionaire partij onderscheidt. Maar het getal geeft hier niet de uitslag, want de revolutie is de zaak van de gehele klasse, aan wie de partij door haar propaganda weg en doel van de revolutionaire klassenstrijd toont.

Hij moeten er mee rekening houden, dat na het einde van de oorlog in Europa de sociaal-democratische en stalinistische partijen met alle middelen zullen pogen, om hun vroegere aanhangers weer te verzamelen en hun invloed uit te breiden.

Het is ons bekend, dat nog vele arbeiders en zelfs een niet onbelangrijk deel van de klein-